

Pregledni rad

ANDRIJA MUTNJKOVIĆ

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

Review article

ANDRIJA MUTNJKOVIĆ

The Croatian Academy of Sciences and Arts

Bourekov *Bećarac* – animirani film

Bourek's *Bećarac* – an Animated Film

Zlatko Bourek animiranim filmom interpretira popularni vokalno-instrumentalni napjev iz sjevernih krajeva Hrvatske, nazivan *Bećarac*. Originalna i specifična atraktivnost *Bećarca*, izražena u spoju spontane vedre poezije u deseteračkim dvostihovima i veseloj glazbi sviranoj narodnim glazbalima, ocijenjena je od Ministarstva kulture Republike Hrvatske kao nematerijalno kulturno dobro Hrvatske, a UNESCO je uvrstio *Bećarac* u Listu svjetske kulturne baštine. Autor je kratkometražnim filmom ilustrirao teme *Bećarca* koje prate ljubavno sjedinjenje mladenaca i time profinjeno izrazio karakteristike lirike, glazbe i ljepote *Bećarca*. Film *Bećarac* dio je bogatog autorovog opusa izraženog u nekoliko animiranih i igranih filmova, u režiji, kostimografiji i scenografiji lutkarskih i kazališnih predstava, te u grafičkim, slikarskim i skulptorskim djelima. Filmovi, kazališne predstave i likovne izložbe nastajale su u Hrvatskoj i Njemačkoj, a prikazane su na brojnim svjetskim scenama i galerijama.

Ključne riječi

animirani film; kulturna baština; scenografija; slikarstvo; kiparstvo

Zlatko Bourek's animated film interprets a popular vocal-instrumental song called the *Bećarac* from the northern region of Croatia. The original and individual attractiveness of the *Bećarac*, expressed in a combination of spontaneous light poetry in decasyllabic couplets and joyful music played on folk instruments, was declared intangible Croatian cultural heritage by the Croatian Ministry of Culture, and UNESCO has placed the *Bećarac* on its List of World Cultural Heritage. The author illustrated the *Bećarac* in a short film that follows the courtship of a young bride and groom, and in doing so, delicately expressed the characteristics of the lyrics, music, and beauty of the *Bećarac*. The film *Bećarac* is part of the authors rich opus of a number of animated and feature films, direction, costuming and scenography of puppet shows and plays, and works of graphics, painting, and sculpture. His films, plays, and art exhibitions came about in Croatia and Germany, and have been presented on numerous world stages and galleries.

Key words

animated film; cultural heritage; scenography; painting; sculpture

BOUREKOV BEĆARAC

Zlatko Bourek potječe iz ambijenta Osijeka i Slavonije, iz ambijenta bačarca, tambura, narodnih pjevača, pučkih veselica, birtaških rugalica, razdraganih svadbi, raspjevanih mladića i sjetnih djedova. Taj autohtoni doživljaj bečarca raspjevao se u veherentnom Bourekovom crtanom filmu kao likovna interpretacija stihova bečarca koji prate dvoje mladih od stidljiva upoznavanja i radosnog vjenčanja do raskošnog slavlja ljubavi. Bečarac je ispjevan u tisućama deseteračkih dvostihova od kojih desetak odabranih motiva prate temu filma i okosnica su vješte autorove crtačke interpretacije.

Bourekov crtež, afirmiran brojnim antologijskim grafikama, slikama, lutkama, skulpturama, i scenografijama, iskazao se i na filmskoj traci, prije svega u crtanom filmu. Kao autor scenarija i animacije snimio je nekoliko crtanih filmova (I videl sam daljine meglene i kalne, Mačka, Kapetan Arbanas Marko, Školovanje, Ručak ...), te tri igrana filma (Farsa, Cirkus Rex, Ventriloqvist). Veći dio ovog opusa nastao je u suradnji s filmskom kućom Zagreb film, u kojoj je nekolicina talentiranih crtača ostvarila brojne crtane filmove, nagrađivane na svjetskim smotrama i ovjenčane nagradom Oscar za najbolji crtani film (Dušan Vuković, Surogat).

Film *Bečarac* dio je ovog dragocjenog filmskog opusa specifične likovne i sadržajne interpretacije veselja, tuge, problema, tragedije, ratnih strahota i perspektive čovječnosti. Opusa nazvanog Zagrebačka škola crtalog filma.

Crtani film *Bečarac*: scenarist, glavni crtač, scenograf, režiser Zlatko Bourek; muzika Emil Cosseto; animator i snimatelj Zlatko Sačer; producent Zagreb film; godina proizvodnje 1966.

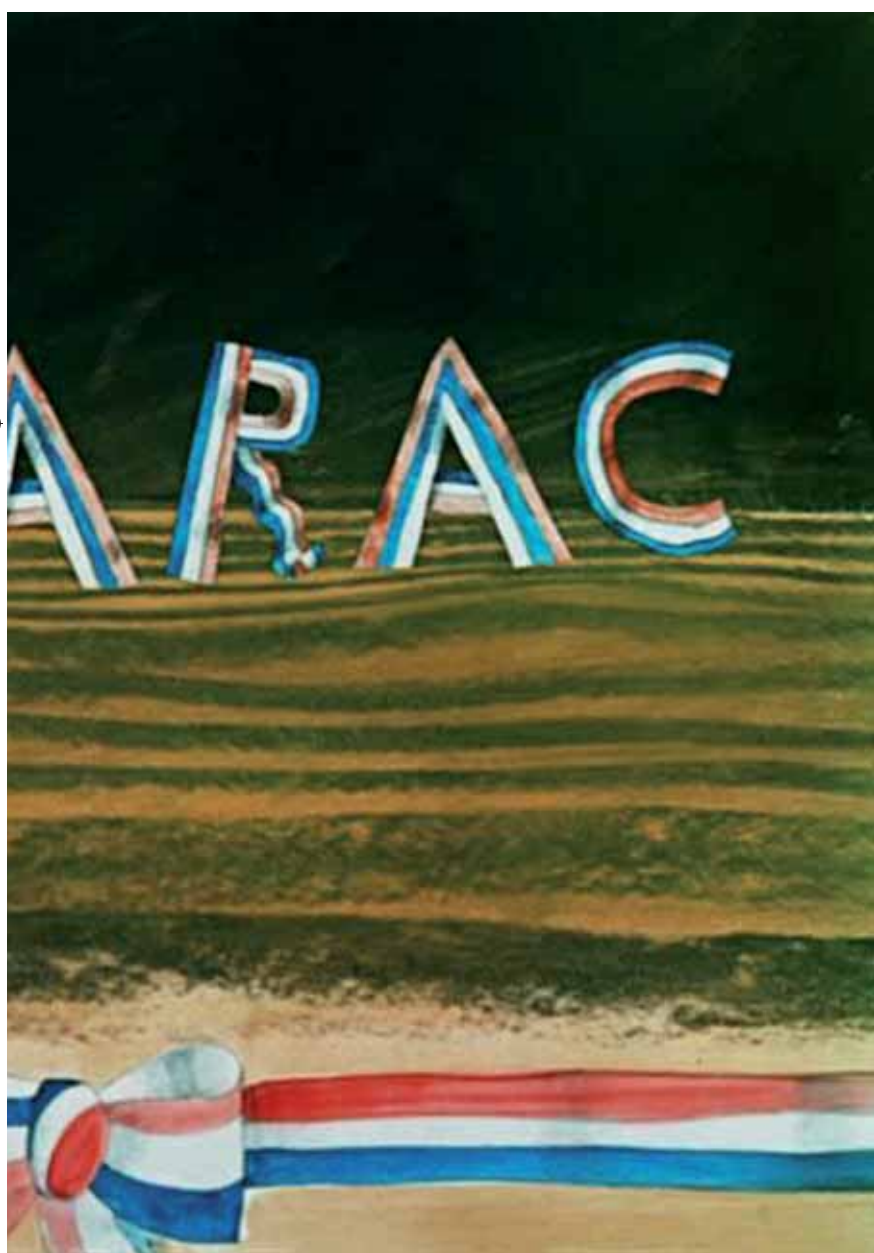
BOUREK'S *BEĆARAC* – DANCING SONGS

Zlatko Bourek hails from the ambience of Osijek and Slavonia, the ambience of the *bećarac* dancing songs, tamburas, folk singers and festivities, pub yarns, mirthful weddings, songful youths and melancholy old men. This original experience of the *bećarac* was put to song in Bourek's passionate animated film as an artistic interpretation of the lines of a *bećarac* that follows two youngsters from their shy meeting and joyful wedding to a luxurious celebration of love. The *bećarac* is sung in thousands of decasyllabic couplets, and around a dozen of them follow the theme of the film and form the axis of the author's skilfully drawn interpretation.

Bourek's drawings, present in numerous anthologies of graphics, paintings, dolls, sculptures, and scenography, have also appeared in films, mostly animated ones. As screenplay writer and animator, he made a number of animated films (*Far Away I Saw Mist and Mud*, *The Cat*, *Captain Arbanas Marko*, *Schooling*, *Lunch...*), and three feature films (*The Farce*, *Circus Rex*, *The Ventriloquist*). Most of this opus came about in collaboration with Zagreb Film studio, through which a handful of talented artists created numerous animated films that were to receive awards at international festivals, crowned with an Oscar for best animated film (*Dušan Vuković*, *The Surrogate*).

The film *Bećarac – Dancing Songs* is part of this valuable cinematographic opus of specific visual interpretations of joy, sadness, problems, tragedy, the horrors of war, and perspectives on mankind. The opus known as the *Zagreb School of Animated Film*.

Animated film *Bećarac – Dancing Songs*: screenplay, main artist, scenographer, director - Zlatko Bourek; music - Emil Cosseto; animator and cinematographer - Zlatko Sačer; producer - Zagreb film; year of production 1966.

Koliki sam
a ljubio nisam
pa na sreću
večeras počecu.

How big I am,
no love have I
known,
Well, tonight
I'll start, and
not a moment
too soon.

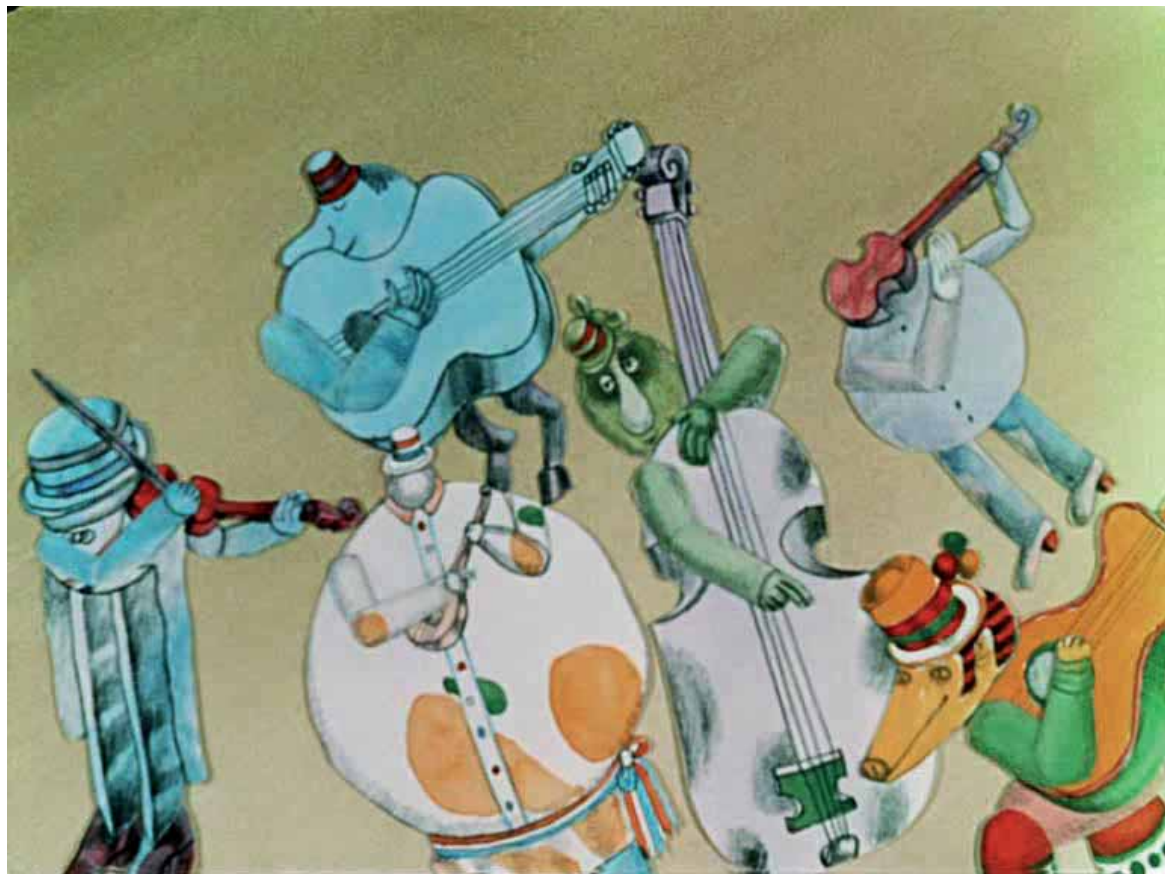

U mene su
cipelice male
Nemam dike da
kupi velike.

My little shoes
are far too
tight,
I haven't a man
to buy ones
that fit me just
right.

Andrija Munjaković: Bourekov *Bećarac* – animirani film / Bourek's *Bećarac* – an Animated Film

Nisam znala,
zelene mi
trave
Da moj dragi
ima oči plave.

I didn't know, I
tell you true,
That my
darling has eyes
of blue.

Oči moje pune
vragolije
Još vas niko
poljubio nije.

My eyes, so full
and frolicsome,
Haven't yet
been kissed by
anyone.

Volim diku al
se ne odajem
Meni draže kad
on prvi kaže.

I love my man,
but I don't dare
say,
I prefer he say
it first anyway.

Zagrli me lolo
oko struka
To se tvoja
naučila ruka.

Put your arms
around me,
love,
Your arms have
learnt this well
enough.

Djevojka
sam nemam
gospodara
Dok ne vežem
ruke kod oltara.

I'm but a girl,
and I will have
no master,
Until I tie my
hands at the
altar.

Molim boga da
volim dragoga
Bog se moli, a
dragi se voli.

I pray I will
love my darling
through and
through,
If you pray to
the Lord, your
wish will come
true.

Sve ću redom
 da napunim
 jedom
 A mog lolu
 šećerom i me-
 dom.

I will fill my
 guests with the
 finest of meats,
 And I will fill
 my love with
 sugar and
 sweets.

Andrija Murićaković: Bourekov *Bećarac* – animirani film / Bourek's *Bećarac* – an Animated Film

Ja mog diku
pomorandom
hranim
Sjeme vadim da
ga ne udavim.

My darling
shall I an
orange feed,
and take care
he doesn't
choke on the
seeds.

Srce mi se na
četvero cijepa
Sve zbog tebe
lutko moja
lijepa.

My heart is
splitting right
in two,
My beautiful
doll, all for you.

Ja jagoda a moj
diko grožđe
Opet grožđe na
jagodu dođe.

Strawberries
for me, grapes
for my sweet,
Once again
the twain shall
meet.

Ljub me lolo s koje hoćeš strane
Il u čelo il u lice bijelo.

Kiss me, dear, wherever you like,
Either my forehead, or my face of white.

Andrija Muntjaković: Bourekov *Bećarac* – animirani film / Bourek's *Bećarac* – an Animated Film

Diko moja moje zlato suho
Sad me ljubi dosta si me čuvo

My sweet darling, my precious love,
I think now you've coddled me enough.

Andrija Muntjaković: Bourekov *Bećarac* – animirani film / Bourek's *Bećarac* – an Animated Film

BEĆARAC

Tekst je izvadak iz obrazloženja Rješenja Ministarstva kulture Republike Hrvatske od 7. svibnja 2007., kojim se utvrđuje da *Bećarac – tradicijski vokalno-instrumentalni napjev popularan na području Slavonije, Baranje i Srijema, ima svojstvo kulturnog dobra*. Na osnovu ovog Rješenja određuje se upis u *Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske – Listu zaštićenih kulturnih dobara*.

Bećarac je vokalni, odnosno vokalno–instrumentalni napjev popularan na području Slavonije, Baranje i Srijema. Veselog je i vedrog teksta, najčešće prožet alegorijama i metaforama. Naziv potječe od turske riječi *bekar*, koja u hrvatskoj jezičnoj uporabi (*bećar*) označava mladog neženju, momka, samca, *lolu*, *bekriju*, veseljaka sklonog raskalašenom životu, jelu, piću i ženama. Pjevao se najviše na svadbama i u drugim prigodama kada se narod okupljao na veselje. Bećarac je deseteračka glazbena vrsta u kojoj se na određeni melodijski obrazac i njegove brojne inačice pjevaju po sadržaju veoma različiti deseterački dvostihovi, najčešće ljubavni i metaforično erotski; hvale se vlastite vrline, ljepota, sposobnosti, imovno stanje, izruguju se neistomišljenici i suparnici, prkosi se i inati.

U bećarcu se obično „natpjevavaju“ dva ili više vodećih pjevača koje prati skupno pjevanje i svirka narodnih glazbala, nekoć gajdi i tambure samice, a potom tamburaških sastava ili mješovitih sastava s violinom, harmonikom i tamburama. Bećarac se obično izvodi tako da prvi stih ili dio stiha, koji tvori određenu smisaonu tezu, otpjeva jedan pjevač, a potom mu se pridruže ostali pjevači. Drugi je stih najčešće humorna antiteza prvom stihu, a pjevaju ga obično svi pjevači. Stihovi se često smišljaju tijekom same izvedbe, tematizirajući nazočne pojedince, zbivanja i kontekst u kojem se izvedba odvija. Cijene se pjevači koji imaju dobru dikciju i jak glas, koji dobro poznaju repertoar starih i novih

BEĆARAC

This text is an excerpt from the justification for an official decision of the Croatian Ministry of Culture dated 7 May 2007, declaring that the Bećarac, a traditional vocal-instrumental song form popular in the regions of Slavonia, Baranja, and Sylvania, has the characteristics of cultural wealth. On the basis of this decision, it was entered into the Republic of Croatia's Register of Cultural Wealth – List of protected cultural wealth.

The Bećarac is a vocal or vocal-instrumental song form popular in the regions of Slavonia, Baranja, and Sylvania. Its lyrics are joyful and happy, and often filled with allegory and metaphor. The title comes from the Turkish word *bekar*, which in Croatian use (as *bećar*), means a young unmarried man, a boy, a bachelor, a libertine inclined towards a licentious lifestyle, food, drink, and women. It is sung most often at weddings and on other occasions when people have gathered to celebrate. The Bećarac is a decasyllabic form of music in which a specific melodic form and its numerous variants serve as a background for highly variegated decasyllabic couplets, mostly dealing with love or metaphorical eroticism; they praise the singer's own personal traits, beauty, capabilities, or material status, and make fun of, defy, and spite opponents and rivals.

The Bećarac is usually “led” by two or more lead singers who are followed by group singing and the playing of folk instruments, once bagpipes and solo tambura, and later tambura groups or mixed groups with violins, accordion, and tamburas. The Bećarac is usually performed such that the first verse or part of the verse, which forms a specific line of thought, is sung by one singer, after which he is joined by the remaining singers. The second verse is usually a humorous antithesis to the first, and they are usually sung by all singers. The verses are often thought up as they are performed, referring

deseteračkih dvostihova te koji su dosjetljivi, spret-
ni i brzi u oblikovanju novih dvostihova.

Ukratko, suvremena hrvatska etnomuzikologija
definira bećarac kao glazbenu vrstu koja se može
označiti i kao glazbeni oblik sljedećih značajki:
osnova tonskog niza *g-a-b*, gore naznačeni metro-
ritamski tip, četverodijelna melostrofa te završetak
prvog glazbenog retka na tonu *b1*, a preostala tri
retka na tonu *g1*.

Bećarac je danas opstao na glazbenoj i kulturnoj
sceni u programima folklornih društava te na smo-
trama folkloru kao neizostavnom dijelu današnje
tradicijske kulture Slavonije, Baranje i Srijema. Na
repertoaru je svatovskih sviračkih sastava, preteži-
to tamburaških. Na svadbama se bećarac izvodi i
kao nadomjestak za stare obredne pjesme, kao i u
svadbenim povorkama, gdje je gotovo jedina prat-
nja svatovskom mimohodu. Atraktivnost bećarca
i efekt njegovih deseteračkih stihova uočili su i
estradni glazbenici, a našao je svoje mjesto u medij-
skom prostoru radija i televizije te u diskografskoj
produkciji.

to individuals present at the performance or hap-
penings surrounding the performance and their
context. High value is placed on singers with good
diction and a strong voice, a large repertoire of old
and new decasyllabic couplets, and who are clever
and quick in forming new couplets.

In short, modern Croatian ethnomusicology
defines the Bećarac as a musical form that can be
defined as a form with the following characteristi-
cs: a basic G-A-B tonal series with the above-men-
tioned metrorhythmic form, a four part melodic
stanza, and the end of the first line on *B1*, and the
end of the remaining three on *G1*.

The Bećarac has survived today on the musical
and cultural scene in the programmes of folklore
societies and at folklore festivals as an inevitable
part of the modern traditional culture of Slavonia,
Baranja, and Sirmia. It is found in the repertoire
of wedding bands, most often those consisting of
tamburas. At weddings, the Bećarac is performed
in place of old ritual songs, as well as in the wedding
procession, to which it is nearly the only accompa-
niment. The beauty of the Bećarac and the effect
of its decasyllabic verses have also been recognised
by popular musicians, and it has found its place in
the media space of radio and television stations
and in discographic production.

BEĆARAC

Citirani tekst je izvadak iz dokumenta kojim je 2011. godine UNESCO uvrstio Bećarac u Listu svjetske kulturne baštine.

Bećarac je popularna vrsta glazbe u istočnoj Hrvatskoj koja je duboka ukorijenjena u kulturi Slavonije, Baranje, i Srijema. Komunikacija među njenim izvođačima je neophodna: vodeći pjevači, koje prate grupa pjevača i tamburaša, izmjenjuju retke napjeva u pokušaju da se “natpjevaju” dok stvaraju, emuliraju i spajaju deseteračke stihove i oblikuju melodiju. Glazba prenosi vrijednosti zajednice, ali i omogućuje pjevača da izražavaju misli i osjećaje koje možda ne bi bili prikladni u drugom kontekstu. Svaki vodeći pjevač oblikuje svoju izvedbu po kontekstu, a izvedba traje sve dok pjevaču ne nestaje kreativnost i energija. Vodeći pjevači moraju imati i snažan glas i širok repertoar starih i novih dvostihova, te mora biti spretan, brz i dosjetljiv u njihovom odabiru i spajanju. Danas su muškarci i žene gotovo jednako zastupljeni među nosiocima tradicije. Bećarac je rasprostranjen u zajednicama istočne Hrvatske te je dio današnjeg života, bilo u neformalnom stvaranju glazbe ili na modernim feštama i proslavama. Postoje uz varijacije koje unesu vodeći pjevači više podvrsta Bećarca. Bećarac je dakle iznimno živa, dinamična vrsta glazbe koja se iznova stvara svakom izvedbom.

Odluka 6.COM 13.10

Odbor (...) odlučuje da [taj element] ispunjava kriterije za upis na Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva na sljedeći način:

R.1: Bećarac, koji stvaraju njegovi nosioci u trenutku izvedbe, prenosi se s koljena na koljeno te daje zajednici osjećaj identiteta i kontinuiteta;

R.2: Upis Bećarca na Reprezentativnu listu kao izričaja koji ovisi o bliskoj komunikaciji među njegovim izvođačima može pridonijeti međukulturalnom razgovoru i u regiji i šire;

BEĆARAC

The cited text is an excerpt from a UNESCO document that placed the Bećarac on the List of World Cultural Heritage in 2011.

Bećarac is a popular genre of music in eastern Croatia deeply rooted in the cultures of Slavonia, Baranja and Srijem. Communication among its performers is essential: lead singers interchange vocal lines, striving to out-sing one another while creating, emulating and combining decasyllabic verses and shaping the melody – all the while accompanied by a group of singers and tambura bands. The music conveys community values, but also enables singers to express thoughts and feelings that might be inappropriate if uttered directly or in other contexts. Each lead singer shapes his or her performance according to the context, with the performance lasting as long as the creativity and energy of the singers permit. Lead singers must possess both a powerful voice and a wide repertoire of old and new couplets, and be apt, quick and clever in choosing and combining them. Nowadays, men and women are almost equally represented among tradition bearers. The Bećarac is spread widely throughout eastern Croatian communities and remains part of living practice – whether in completely informal situations of music-making or in contemporary festive events and celebrations. Many sub-types of Bećarac also exist, in addition to particularities introduced by lead singers. Bećarac is therefore an extraordinarily vivid, dynamic genre that is recreated in each performance.

Decision 6.COM 13.10

The Committee (...) decides that [this element] satisfies the criteria for inscription on the Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity, as follows:

R.1: Recreated dynamically by its bearers at the moment of performance, Bećarac is transmitted from generation to generation and provides its community with a sense of identity and continuity;

R.3: Postojeće i predložene mjere zaštite, koje uključuju publikacije, financijsku potporu i održavanje festivala i edukacija, pokazuju odlučnost zajednica i država u zaštiti i promoviranju tradicije Bećarca;

R.4: Kontaktirali su se značajan broj pjevača Bećarca, udruga i kulturnih klubova te više njih pristalo je na sudjelovanje u razradi nominacije;

R.5: Pjevani i svirani Bećarac uvršten je 2007., u suradnji sa zajednicom, u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, koji vodi Ministarstvo kulture.

Pjevani i svirani Bećarac iz istočne Hrvatske upisan je na Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine

R.2: The inscription of Bećarac on the Representative List, as an expression that depends on close communication among its performers, could contribute particularly to intercultural dialogue, both within the region and more widely;

R.3: The ongoing and proposed safeguarding measures, including publications, financial support and the hosting of festivals and seminars, indicate the commitment of the communities and the State to ensure the protection and promotion of the Bećarac tradition;

R.4: A significant number of Several Bećarac singers, associations and cultural clubs were contacted and several, whose free, prior and informed consent is demonstrated, cooperated in the elaboration of the nomination;

R.5: Bećarac singing and playing were included with the cooperation of the community in 2007 in the Register of Cultural Goods of the Republic of Croatia maintained by the Ministry of Culture.

Inscribes Bećarac singing and playing from Eastern Croatia on the Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity.

Allegretto

Aj, ne - ma ko - nja što su li - pi - ca - ni, ne - ma ko - nja
 što su li - pi - ca - ni, ni be - ća - ra ko što s' Bu - drov - ča - ni,
 ni be - ća - ra ko što s' Bu - drov - ča - ni, (Musica)

BEĆARAC, standardna verzija melodije, prema zapisu muzikologa Julija Njikoša

BEĆARAC, standard melody, notation by musicologist Julije Njikoš